EUROPOS
KOMISIJA

Briuselis, 2025 01 31
COM(2025) 20 final

KOMISIJOS ATASKAITA EUROPOS PARLAMENTUI, TARYBAI IR EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETUI

dėl Reglamento (EB) Nr. 864/2007 dėl nesutartinėms prievolėms taikytinos teisės („Roma II“) taikymo

{SWD(2025) 9 final}

Žodynėlis

Sąvoka	*Reikšmė arba apibrėžtis*
1971 m. Hagos konferencijos konvencija	1971 m. gegužės 4 d. Hagos tarptautinės privatinės teisės konferencijos konvencija dėl eismo įvykiams taikytinos teisės.
2021 m. tyrimas	Didžiosios Britanijos tarptautinės ir lyginamosios teisės instituto ir „Civic Consulting“ tyrimas dėl Reglamento (EB) Nr. 864/2007 dėl nesutartinėms prievolėms taikytinos teisės („Roma II“). Tyrime vertinama praktinė reglamento „Roma II“ taikymo 2010–2020 m. laikotarpio patirtis ir aiškinimo problemos. Žr. santrauką, pateikiamą prie šios ataskaitos pridedamo Komisijos tarnybų darbinio dokumento (toliau – Komisijos tarnybų darbinis dokumentas) 2 skirsnyje.
2023 m. klausimynas	2023 m. ES valstybėms narėms išplatintas klausimynas, siekiant surinkti naujausią informaciją apie reglamento „Roma II“ taikymą. Žr. Komisijos tarnybų darbinio dokumento 3 skirsnį.
Kovos su SLAPP direktyva	2024 m. balandžio 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2024/1069 dėl asmenų, užsiimančių visuomenės dalyvavimo veikla, apsaugos nuo akivaizdžiai nepagrįstų ieškinių ar piktnaudžiaujamojo pobūdžio teismo procesų (Strateginiai ieškiniai dėl visuomenės dalyvavimo), OL L, 2024/1069, 2024 4 16.
Reglamentas „Briuselis Ia“	2012 m. gruodžio 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 1215/2012 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo (nauja redakcija), OL L 351, 2012 12 20, p. 1–32.
ESTT	Europos Sąjungos Teisingumo Teismas.
ES	Europos Sąjunga.
BDAR	2016 m. balandžio 27 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2016/679 dėl fizinių asmenų apsaugos tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo, OL L 119, 2016 5 4, p. 1–88.
VN	Europos Sąjungos valstybė narė.
Reglamentas „Roma I“	2008 m. birželio 17 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 593/2008 dėl sutartinėms prievolėms taikytinos teisės („Roma I“), OL L 177, 2008 7 4, p. 6–16.
Reglamentas „Roma II“	2007 m. liepos 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 864/2007 dėl nesutartinėms prievolėms taikytinos teisės („Roma II“), OL L 199, 2007 7 31, p. 40–49.
SLAPP	Strateginis ieškinys dėl visuomenės dalyvavimo.
Užsienio teisės taikymo tyrimas	Šveicarijos lyginamosios teisės instituto 2011 m. atliktas užsienio teisės taikymo civilinėse bylose ES valstybėse narėse ir jo ateities perspektyvų tyrimas. Žr. Komisijos tarnybų darbinio dokumento 2 skirsnyje pateikiamą santrauką.
Privatumo apsaugos tyrimas	„MainStrat“ 2009 m. atliktas nesutartinėms prievolėms, kylančioms iš privatumo ir su asmeniu susijusių teisių pažeidimų, taikytinos teisės 27 ES šalyse lyginamasis tyrimas. Žr. Komisijos tarnybų darbinio dokumento 2 skirsnyje pateikiamą santrauką.
Kelių eismo įvykių tyrimas	„Demolin, Brulard, Barthelemy – Hoche“ 2009 m. atliktas tyrimas „Žalos atlyginimas nukentėjusiesiems per tarpvalstybinius eismo įvykius ES: nacionalinės praktikos palyginimas, problemų analizė ir galimybių gerinti nukentėjusiųjų padėtį tarpvalstybiniais atvejais vertinimas.

	Žr. Komisijos tarnybų darbinio dokumento 2 skirsnyje pateikiamą santrauką.

1. ĮVADAS

2007 m. liepos 11 d. Europos Sąjunga priėmė Reglamentą (EB) Nr. 864/2007 dėl nesutartinėms prievolėms taikytinos teisės („Roma II“), kuriuo suderinamos nesutartinėms prievolėms taikomos valstybių narių kolizinės teisės normos. Jis taikomas nuo 2009 m. sausio 11 d.

Reglamentu „Roma II“ įtvirtinta teisinė bazė, pagal kurią nustatoma, kuri nacionalinė materialinė teisė taikoma ES tarpvalstybiniuose ginčuose, susijusiuose su nesutartinėmis prievolėmis, ypač deliktu. Reglamentu „Roma II“ ES nustatomos vienodos kolizinės teisės normos ir taip didinamas teisinis tikrumas, nuspėjamumas ir teisingumas civilinėse ir komercinėse bylose, susijusiose su daugiau negu viena šalimi. Nekeičiant valstybių narių materialinės teisės normų dėl nesutartinių prievolių juo užtikrinama, kad, nesvarbu, kurioje ES šalyje pareikštas ieškinys, būtų taikoma ta pati materialinė teisė. Dėl to reglamentas „Roma II“ yra itin svarbus ES kolizinis teisės aktas, kuriuo sprendžiami svarbūs klausimai, kylantys vis glaudesniais tarpusavio ryšiais pasižyminčioje Europoje, ir užtikrinama, kad nesutartiniai ginčai visoje ES būtų sprendžiami labai nuosekliai ir vienodai.

Šioje ataskaitoje pateikiamas pirmasis bendras reglamento taikymo nuo 2009 m. įvertinimas, o ją rengiant buvo remiamasi keliais tyrimais, ESTT jurisprudencijos ir nacionalinių teismų praktikos apžvalga, kitomis konsultacijomis, akademinėmis ir kitomis ataskaitomis bei kitais šaltiniais. Ilgas vertinimo laikotarpis leido Komisijai surinkti pakankamai informacijos apie reglamento taikymo patirtį. Ataskaitoje taip pat apžvelgiami tam tikri nauji ir atsirandantys probleminiai klausimai, pavyzdžiui, dirbtinio intelekto, vis labiau virtualėjančios aplinkos ir SLAPP.

Pagal reglamento peržiūros sąlygą atlikti trys specialūs tyrimai[1]: dėl kelių eismo įvykių (2009 m.), dėl privatumo ir su asmeniu susijusių teisių (2009 m.) ir dėl užsienio teisės taikymo (2011 m.).

Be šių tyrimų, su reglamentu „Roma II“ susijusią praktinę patirtį Komisija taip pat įvertino remdamasi valstybėms narėms (toliau – VN), jų teismams ir valdžios institucijoms išplatintais klausimais. Pirmą kartą tokia informacija rinkta 2012 m. ir ją išnagrinėjus konstatuota, kad reglamentas „Roma II“ iš esmės veikia gerai, tačiau tuo metu praktinės jo taikymo patirties ir aktualios teismų praktikos pavyzdžių buvo sukaupta dar nedaug. Antrą kartą informacija, įskaitant tam tikrus per ankstesnius tyrimus jau nagrinėtus klausimus, buvo renkama 2023 m. (2023 m. klausimynas)[2]. Taip pat pažymėtina, kad Europos teisminis tinklas civilinėse ir komercinėse bylose surengė du susitikimus reglamento „Roma II“ veikimui aptarti (2012 m. ir 2023 m.).

Galiausiai pažymėtina, kad vykdydama ilgalaikę reglamento taikymo stebėseną ir atsižvelgdama į tai, kad bus rengiama ši ataskaita, Komisija 2021 m. užsakė išorės tyrimą reglamento „Roma II“ taikymui 2010–2020 m. laikotarpiu apžvelgti (toliau – 2021 m. tyrimas).

Rengiant šią ataskaitą ir pagrindines išvadas dėl reglamento „Roma II“ taikymo buvo remtasi minėtais informacijos šaltiniais. Papildoma ir ne tik šiai ataskaitai aktuali informacija dėl

[1] Daugiau informacijos apie tyrimus pateikiama Komisijos tarnybų darbinio dokumento 2 skirsnyje.
[2] Daugiau informacijos apie klausimyną pateikiama Komisijos tarnybų darbinio dokumento 3 skirsnyje.

teismų praktikos ir naudotų šaltinių, įskaitant išsamesnius paaiškinimus, pateikiama prie šios ataskaitos pridedamame Komisijos tarnybų darbiniame dokumente.

2. BENDRA REGLAMENTO „ROMA II“ TAIKYMO APŽVALGA

2.1. Taikymo sritis

Reglamente „Roma II“ įtvirtintos taisyklės dėl **nesutartinėms prievolėms, kurios atsirado arba gali atsirasti tarpvalstybinėse civilinėse ir komercinėse bylose**, taikytinos teisės. Jos taikomos tokiose svarbiose srityse kaip atsakomybė už eismo įvykius, intelektinės nuosavybės pažeidimus, nesąžiningą konkurenciją ir konkurencijos laisvę ribojančius veiksmus, žalą aplinkai ar atsakomybė už produktus.

Nuostatos, kuriomis apibrėžiama reglamento „Roma II“ materialinė taikymo sritis, didelių problemų praktiškai nekėlė[3]. Tačiau, nors sąvoka „nesutartinės prievolės“ yra išaiškinta ESTT jurisprudencijoje[4], kai kuriose srityse jurisprudencija dar nėra nusistovėjusi, tad tebėra neaišku, ar tam tikri reikalavimai yra sutartiniai, ar nesutartiniai, pavyzdžiui, reikalavimai, susiję su tam tikrų sutarčių apsauginiu poveikiu trečiosioms šalims, ir reikalavimai, susiję su prievolėmis, kylančiomis dėl pardavimo skatinimo tikslais siūlomų arba skelbiamų prizų. Taip pat tebėra diskutuojama dėl konkrečių taikymo srities išimčių (ypač nurodytų 1 straipsnio 2 dalies c ir d punktuose)[5] aiškinimo. Tačiau iš esmės sutariama, kad šiuos sunkumus, susijusius su reglamento „Roma II“ taikymo srities nustatymu, bus galima išspręsti ateityje, nusistovint jurisprudencijai.

Kita vertus, kai buvo pateikta pasiūlymų imtis teisėkūros iniciatyvų, tarp ekspertų vis dar kilo ginčų dėl „nesutartinių prievolių, atsirandančių dėl privatumo ir su asmeniu susijusių teisių pažeidimų, įskaitant garbės ir orumo įžeidimą“ neįtraukimo į taikymo sritį[6].

2.2. Taisyklės dėl deliktams taikytinos teisės

Reglamente „Roma II“ įtvirtinta bendra taisyklė, kad iš delikto atsirandančiai nesutartinei prievolei taikoma **šalies, kurioje atsirado žala, teisė** (4 straipsnio 1 dalis, dar vadinama principu *lex loci damni*), o 4 straipsnio 2 dalyje (dėl traukiamo atsakomybėn asmens ir žalą patyrusio asmens šalies teisės) ir 3 dalyje (dėl akivaizdžiai glaudesnio ryšio) išdėstytos specialiosios taisyklės, pagal kurias numatomas tam tikras lankstumas tais atvejais, kai tinkamiausio teisinio rezultato negalima pasiekti taikant bendrą taisyklę. Šia sistema užtikrinamas teisinis tikrumas ir nuspėjamumas dėl daugeliu atvejų taikytinos teisės. Bendros taisyklės taikymas iš esmės problemų nekėlė, nors liko neatsakyti kai kurie klausimai dėl šios taisyklės taikymo netiesiogiai nukentėjusiems asmenims, daugiašaliams deliktams ir žalos atsiradimo vietos nustatymui, kai nuostoliai yra vien finansiniai ir (arba) ekonominiai, ypač deliktams finansų rinkoje[7].

Reglamente „Roma II“ taip pat įtvirtintos kelios specialiosios taisyklės, taikomos tais atvejais, kai bendros taisyklės gali nepakakti arba kai ją taikyti gali būti netikslinga. Prie jų priskirtinos

[3] Žr. Komisijos tarnybų darbinio dokumento 1 skirsnį dėl likusio neapibrėžtumo, susijusio su tam tikrų konkrečių reikalavimų apibūdinimu.

[4] Informacijos apie teismų praktiką pateikiama Komisijos tarnybų darbinio dokumento 4 skirsnyje.

[5] Informacijos apie nagrinėjamą bylą *Wunner* pateikiama Komisijos tarnybų darbinio dokumento 4 skirsnyje.

[6] Dėl išsamesnės informacijos žr. 3.1 skyrių.

[7] Dėl deliktų finansų rinkoje žr. 3.3 skyrių. Kitos informacijos galima rasti Komisijos tarnybų darbinio dokumento 1 skirsnyje.

nuostatos dėl atsakomybės už produktus (5 straipsnis), nesąžiningos konkurencijos ir konkurencijos laisvę ribojančių veiksmų (6 straipsnis), žalos aplinkai (7 straipsnis), intelektinės nuosavybės (toliau – IN) teisių pažeidimų (8 straipsnis) ir kolektyvinių veiksmų (9 straipsnis). Nors šios specialiosios taisyklės yra skirtos tiems atvejams, kai nepakanka bendros taisyklės, apibrėžiant jų taikymo sritį irgi gali kilti sunkumų. Pavyzdžiui, tebėra neaiškumų dėl sąvokos „produktas“ aiškinimo, kai kalbama apie atsakomybę už produktą[8], ir dėl IN teisių, kurioms taikomas 8 straipsnis[9].

Apskritai problemos buvo nurodytos tais atvejais, kai dėl siejančių veiksnių vienam ginčui išspręsti buvo taikomi keli skirtingi teisės aktai, ypač dėl autorių teisių, ir teismams buvo labai sudėtinga pakankamai kompetentingai taikyti užsienio teisės aktus, didėjo sandorių išlaidos, pavyzdžiui, vertimo raštu ir ekspertų, ir galiausiai kildavo neaiškumų dėl proceso baigties[10]. Šis reiškinys, kai tam pačiam ginčui spręsti vienu metu reikia taikyti kelis į sudėtingą dėlionę susipynusius taikytinus teisės aktus, visų pirma būdingas internete padaromiems deliktams, kai i) žala gali būti padaryta vienu metu keliose šalyse arba kai ii) vienu veiksmu IN teisės, visų pirma autorių teisės, gali būti pažeistos daugiau nei vienoje šalyje. Panašių problemų gali kilti, pavyzdžiui, kolektyvinio teisių gynimo arba masinių nelaimingų atsitikimų atvejais. Pasiūlymų, kaip spręsti kelių teisės aktų taikymo vienu metu problemą, visų pirma autorių teisių pažeidimų srityje, yra keletas. Kaip išsamiai išdėstyta Komisijos tarnybų darbinio dokumento 1 skirsnyje, kai kurie iš šių pasiūlymų apima reglamento „Roma II“ dalinius pakeitimus[11].

2.3. Kitos reglamento „Roma II“ taisyklės

Reglamente „Roma II“ taip pat įtvirtintos taisyklės, taikomos „nepagrįstam praturtėjimui“, *negotiorum gestio* ir *culpa in contrahendo* (III skyrius). IV skyriuje numatyta, kad šalys gali susitarti nesutartinėms prievolėms taikyti savo pasirinktą teisę. Šių nuostatų taikymas paprastai nekelia problemų, tad buvo pranešta tik apie keletą probleminių aspektų[12].

2.4. Bendros taisyklės, kitos nuostatos ir baigiamosios nuostatos

Reglamento „Roma II“ skyriai dėl bendrų taisyklių, kitų nuostatų ir baigiamųjų nuostatų iš esmės veikia ir didelių problemų nekelia. Vis dėlto, kaip išsamiau paaiškinta Komisijos tarnybų darbinio dokumento 1 skirsnyje, dėl sąsajų su galiojančiomis tarptautinėmis konvencijomis ir kitais dokumentais, ypač su 1971 m. Hagos konferencijos konvencija dėl eismo įvykiams taikytinos teisės, kilo tam tikrų praktinių sunkumų, susijusių su dviejų kolizinių teisinių režimų taikymu ieškiniams, kylantiems dėl tarpvalstybinių kelių eismo įvykių.

[8] Žr. Komisijos tarnybų darbinio dokumento 1 skirsnio 1.2.2 punktą. Neaišku, ar pirmoje pastraipoje vartojama sąvoka „produktas“ taip pat reiškia: i) produktą, kuris nėra tiksliai tas pats trūkumų turintis produktas, bet priklauso tai pačiai gamintojo partijai arba serijai, todėl skiriasi labai nežymiai (pvz., skiriasi ženklinimas ar pakuotė); arba ii) bet kurį tos pačios rūšies produktą.

[9] Nors 26 konstatuojamojoje dalyje pateiktas nebaigtinis IN teisių sąrašas.

[10] Tyrimas „Cross Border Enforcement of Intellectual Property Rights in the EU“. 2021 m., p. 57, 58.

[11] Pvz., atitinkamu siejančiu veiksniu laikyti glaudžiausiai su pažeidimu susijusį veiksnį arba, priešingai dabartinei reglamento „Roma II“ 8 straipsnio 3 daliai, leisti pasirinkti taikytiną teisę.

[12] Išsamesnės informacijos galima rasti Komisijos tarnybų darbinio dokumento 1 skirsnyje.

3. REGLAMENTO „ROMA II“ TAIKYMAS TAM TIKROSE SRITYSE

3.1. Privatumas, su asmeniu susijusios teisės, įskaitant garbės ir orumo įžeidimą, ir SLAPP

Nesutartinės prievolės, kylančios dėl privatumo ir su asmeniu susijusių teisių pažeidimų, įskaitant garbės ir orumo įžeidimą, buvo išbrauktos iš reglamento „Roma II“ taikymo srities, nes per teisėkūros derybas nebuvo susitarta dėl tinkamo šios delikto srities siejančio veiksnio. Kilus su privatumu susijusiems deliktams, būtina suderinti viena kitai prieštaraujančias pagrindines teises į saviraiškos ir informacijos laisvę ir teises į privatų gyvenimą bei reputaciją. Skirtingų VN teisinėse ir konstitucinėse sistemose ši pusiausvyra užtikrinama skirtingai. Šie požiūrių, kurių laikomasi teisės aktuose, skirtumai[13] ir esminis vaidmuo, demokratinėse visuomenėse tenkantis saviraiškos laisvei, buvo vieni iš pagrindinių veiksnių, dėl kurių, nesusitarus dėl tinkamo siejančio veiksnio, į reglamento „Roma II“ taikymo sritį ieškiniai dėl privatumo nebuvo įtraukti.

Todėl tokiose bylose taikytina teisė tebėra nustatoma pagal kiekvienos VN nacionalines kolizines normas, o šios yra labai skirtingos. Dėl tokios teisės normų įvairovės nuspėti, kuri teisė bus taikoma tarpvalstybinėse privatumo pažeidimų bylose, taigi ir kokie bus ginčo sprendimo rezultatai, yra sudėtinga.

Kritika tam, kad ši svarbi ieškinių grupė neįtraukta į reglamento „Roma II“ taikymo sritį, iš esmės yra panaši. Pavyzdžiui, specialistai ir suinteresuotieji asmenys, kalbinti vykdant privatumo tyrimą ir 2021 m. tyrimą, apskritai mano, kad dabartinė padėtis yra nepatenkinama. 2023 m. pateiktuose atsakymuose dauguma VN taip pat dėstė požiūrį, kad šios srities kolizinės normos turėtų būti geriau suderintos. Griežtos pozicijos, kad šie deliktai neturi būti įtraukti į reglamento „Roma II“ taikymo sritį ateityje, lyg ir nėra, tačiau kai kurios VN išreiškė abejonių, ar įmanoma rasti priimtiną vienodą siejantį veiksnį, kuriuo būtų užtikrinta pakankama viena kitai prieštaraujančių teisių ir interesų pusiausvyra.

Po reglamento „Roma II“ priėmimo pasiūlymai dėl tinkamo siejančio veiksnio teikti keletą kartų. Privatumo ir asmens teisių srityse vykdytas ir kitas darbas. Paminėtinos šios iniciatyvos:

- **2008 m. privatumo tyrimas ir tolesni Europos Parlamento veiksmai.** Atliekant privatumo tyrimą (daugiau informacijos pateikta Komisijos tarnybų darbinio dokumento 2 skirsnyje) buvo renkama informacija apie valstybių narių taisykles dėl privatumo ir buvo parengti pasiūlymai, kaip būtų galima šalinti sunkumus, kylančius reglamentu „Roma II“ nereglamentuojamais atvejais. Šis tyrimas taip pat parodė, kad labai pritariama garbės ir orumo bylose taikytinos teisės derinimui.

  Paskelbus 2008 m. tyrimą, 2012 m. Europos Parlamentas priėmė rezoliuciją, kurioje pasiūlė reglamentą „Roma II“ papildyti kolizinėmis normomis, taikytinomis

[13] Visų pirma, požiūris, kurio tuo metu buvo laikomasi Jungtinėje Karalystėje garbės ir orumo įžeidimo bylose ir kuris buvo gerokai palankesnis ieškovui, reikšmingai skyrėsi nuo požiūrio, kurio buvo laikomasi kitose VN. Žr. privatumo tyrimą.

privatumui ir su asmeniu susijusioms teisėms ir grindžiamomis sąlyginiu principu *lex loci damni*[14].

- **BDAR**. Reglamento (ES) 2016/679 (BDAR), nuo 2018 m. taikomo ES fizinių asmenų asmens duomenų apsaugai, 79 ir 82 straipsniais suderinami tam tikri asmens duomenų apsaugos teisės aktų vykdymo užtikrinimo aspektai[15]. Šiomis nuostatomis įtvirtintos materialinės teisės normos dėl teisės imtis veiksmingų teisminių teisių gynimo priemonių prieš duomenų valdytojus ir duomenų tvarkytojus ir teisės reikalauti iš duomenų valdytojų ir duomenų tvarkytojų atlyginti dėl BDAR pažeidimų patirtą žalą.

  Jei į reglamentą „Roma II“ būtų įtraukta taisyklė dėl privatumui ir asmens teisėms taikytinos teisės, reikės nuodugniai apsvarstyti tarpusavio sąveiką su BDAR. Teisės į žalos atlyginimą aspektams, vienodai reglamentuojamiems BDAR nuostatomis, nuostata dėl kurios nors valstybės narės teisės taikymo pirmumo pagal reglamentą „Roma II“ praktinių padarinių neturėtų, tačiau apie teisės aspektus, kurie BDAR nėra aptarti, to pasakyti negalima[16].

- **Reglamentas „Briuselis Ia“ ir su juo susijusi teismų praktika**. Tarptautinės jurisdikcijos taisyklės dėl privatumo ir su asmeniu susijusių teisių pažeidimo ir dėl ieškinių dėl garbės ir orumo įžeidimo įtvirtintos reglamente „Briuselis Ia“. ESTT turėjo galimybę išaiškinti šias taisykles, visų pirma žalos atsiradimo vietos sąvoką, kai garbė ir orumas įžeidžiami tiek spausdintiniuose leidiniuose, tiek internete, keliuose per ilgą laiką priimtuose prejudiciniuose sprendimuose[17]. Todėl pagal reglamentą „Briuselis Ia“ ieškovas gali kelti bylą dėl žalos už garbės ir orumo įžeidimą atlyginimo keliose jurisdikcijose[18].

  Atsižvelgiant į galimybes pasirinkti jurisdikciją ir į tai, kad ES nėra taisyklės dėl vienos taikytinos teisės, ieškovai dažnai pasirenka kelti bylą tame eisme, kurio taikytina teisė yra palankiausia. Kai kuriose bylose[19] to teismo ryšys su nagrinėjamu ginču gali būti gana nedidelis. Dėl to gali susiklostyti palankios sąlygos naudotis teisminio persekiojimo strategijomis, pavyzdžiui, SLAPP.

---

[14] Konkrečiau, remiantis rezoliucija, turėtų būti taikoma tos šalies, kurioje padaroma reikšmingiausia nuostolio arba žalos dalis (-ys), teisė. Tačiau jeigu atsakovas negalėjo pagrįstai numatyti, kad materialinės jo veiksmų pasekmės kils toje šalyse, būtų taikomos šalies, kurioje yra atsakovo įprastinė gyvenamoji vieta, teisė.

[15] BDAR taikomas tik asmens duomenų tvarkymui ir nėra taikomas jokiems kitiems teisės į privatumą pažeidimams.

[16] Pavyzdžiui, kadangi BDAR nėra taisyklių dėl žalos kiekybinio įvertinimo, tokios taisyklės turi būti nustatytos kiekvienos VN teisės sistemoje, laikantis lygiavertiškumo ir veiksmingumo principų. Žinoma, VN teisė, taikytina pagal reglamentą „Roma II“, taip pat gali turėti praktinių pasekmių ieškiniams dėl ne asmens duomenų, kurie nėra reglamentuojami BDAR, pvz., ieškiniams, teikiamiems dėl mirusių asmenų arba juridinių asmenų duomenų tvarkymo.

[17] Dėl išsamios informacijos apie jurisprudenciją žr. 2023 m. tyrimą dėl Reglamento „Briuselis Ia“ taikymo, p. 113, 114.

[18] Be bendros galimybės kelti bylą atsakovo gyvenamosios vietos teisme, visas reikalavimas atlyginti žalą gali būti teikiamas „žalos atsiradimo vietos“ teismui, t. y. vietos, kurioje yra nukentėjusio asmens „interesų centras“, teismui, tačiau tik tada, kai garbė ir orumas įžeidžiami internete, taip pat kiekvienos VN, kurioje yra prieinamas garbę ir orumą įžeidžiantis turinys, teismui, tačiau tik dėl toje VN padarytos žalos.

[19] Pvz., byla *Gtflix TV*. Žr. Komisijos tarnybų darbinio dokumento 4 skirsnį.

- **SLAPP** (strateginiai ieškiniai dėl visuomenės dalyvavimo) yra teismo bylos (paprastai pagal ieškinius dėl garbės ir orumo įžeidimo arba privatumo), keliamos siekiant ne iš tikrųjų apginti savo teisę ar ja pasinaudoti, bet užkirsti kelią visuomenės dalyvavimui, jį apriboti ar už jį bausti. Tokio siekio požymiai, pavyzdžiui, yra perteklinis ieškinio pobūdis, kelių bylų iškėlimas arba piktnaudžiavimas procesine taktika. Kai SLAPP yra tarpvalstybinio pobūdžio, ieškovai gali iškelti bylą toje jurisdikcijoje, kuri, jų nuomone, yra palanki arba kurioje atsakovas patirtų itin dideles išlaidas, arba net keliose jurisdikcijose.

  Atsižvelgdama į šio reiškinio plitimą ES ir į jo keliamą riziką saviraiškos ir žiniasklaidos laisvei, nes juo slopinamos viešos diskusijos, ES 2024 m. priėmė Kovos su SLAPP direktyvą, kuria siekiama užtikrinti tinkamas procesines apsaugos nuo tokio piktnaudžiavimo teismais priemones. Per derybas Europos Parlamentas pasiūlė įtraukti specialią kolizinę normą, tačiau teisėkūros institucijos galiausiai susitarė, kad ateityje atliekant bet kokią reglamento „Roma II“ peržiūrą turėtų būti įvertinti su SLAPP susiję taikytinų teisės normų aspektai.

  Pastaruoju metu iškilęs SLAPP reiškinys aiškiai parodo, kad problemomis, kurių kyla dėl galimybės rinktis iš kelių jurisdikcijų ir dėl kolizinės normos nebuvimo bylose dėl garbės ir orumo įžeidimo ir privatumo, gali būti piktnaudžiaujama siekiant trukdyti dalyvauti visuomenei. Tačiau tokios problemos būdingos visoms byloms dėl garbės ir orumo įžeidimo ir privatumo. Todėl, jei reglamentas „Roma II“ būtų papildytas kolizine norma, ši norma tikriausiai turėtų būti taikoma privatumo ir su asmeniu susijusių teisių pažeidimų bylose apskritai, nepriklausomai nuo to, ar tos bylos iškeltos piktnaudžiaujant. Valstybės narės, su kuriomis konsultuotasi šiuo klausimu, taip pat sutiko, kad bet kokia galima reglamento „Roma II“ taisyklė turėtų būti bendro pobūdžio[20].

Apibendrinant pažymėtina, kad argumentų svarstyti galimybę iš dalies keisti reglamentą „Roma II“ taip, kad į jo taikymo sritį būtų įtrauktos *nesutartinės prievolės, atsirandančios dėl privatumo ir su asmeniu susijusių teisių pažeidimų, įskaitant garbės ir orumo įžeidimą,* rodos, pakanka. Atsižvelgiant į tai, reikia visapusiškai įvertinti tarpusavio sąveiką su reglamentu „Briuselis Ia“ ir tinkamus kolizinės normos variantus.

3.2. Dirbtinis intelektas (DI)

Ateityje reglamento „Roma II“ taikymui bylose dėl nesutartinių prievolių, susijusių su DI naudojimu, įtakos turės materialinių teisės sistemų raida, vykusi sprendžiant su DI susijusius ginčus. Teismams nagrinėjant vis daugiau su DI susijusių bylų ir vykstant technologinei pažangai, teisės sistemas reikės tam pritaikyti, taip pat reikės kurti sistemas, kurios padėtų atremti DI keliamus iššūkius. Tam taip pat gali prireikti nustatyti atsakomybę, apibrėžti

[20] Žr. Komisijos tarnybų darbinio dokumento 3 skirsnį dėl 2023 m. klausimyno. Kelios VN pažymėjo, kad neturi žinių apie didelius dėl SLAPP nukentėjusių asmenų tarpvalstybiniais atvejais patiriamus sunkumus, arba nurodė, kad vienodos ES kolizinės normos gali jų nesumažinti. Kita vertus, viena VN pateikė aiškų argumentą, kad tuo atveju, jei taikytina teisė būtų vienoda, naudotis teise į gynybą būtų paprasčiau.

rūpestingumo standartus ir teisinę atsakomybę su DI susijusiomis aplinkybėmis. Vykstant technologijų plėtrai ir teisinės aplinkos pokyčiams, susijusiems su DI naudojimą reglamentuojančiomis materialinės teisės normomis, ateityje kils klausimų dėl reglamento „Roma II“ taikymo DI bylose[21].

Tačiau, kadangi metodai, kaip spręsti sudėtingus klausimus, susijusius su vis platesniu DI naudojimu, dar kuriami, sunku įvertinti, ar ir kokiu mastu reglamentą „Roma II“ gali prireikti papildyti konkrečiomis taisyklėmis. Dauguma VN savo atsakymuose sutiko, kad su DI naudojimu susijusiose bylose sukaupta mažai praktinės patirties, kaip spręsti teisės pasirinkimo problemas, o kai buvo užsiminta apie galimas problemas, jos nebuvo konkrečiai nurodytos. Buvo pažymėta, kad ieškoti problemų sprendimų yra per anksti, kol nėra žinoma, kokių problemų gali kilti, ir buvo iškeltas klausimas, ar apskritai reikia svarstyti galimybę priimti specialias taisykles dėl atsakomybės už DI, nes reglamentas „Roma II“ buvo sąmoningai rengiamas kaip technologiškai neutralus.

Šio iš esmės atsargaus požiūrio taip pat buvo laikomasi atliekant 2021 m. tyrimą. Jo ataskaitoje pažymėta, kad šioje srityje trūksta praktinių pavyzdžių ir kad teisės sistemose dar nėra apibrėžta, kaip nustatyti materialinę atsakomybę, ypač kaip atsakyti į klausimą, ar pagrindinė atsakomybė tenka DI sistemos gamintojui, ar naudotojui.

Atsižvelgiant į tai, galima daryti išvadą, kad numatyti galimus reglamento „Roma II“ dalinius pakeitimus, kuriais būtų įtrauktos specialios taisyklės dėl DI, dar per anksti ir kad reikalinga išsamesnė analizė.

3.3. Deliktai finansų rinkoje ir atsakomybė už prospektus

Dėl reglamento „Roma II“ taikymo deliktams finansų rinkoje ir atsakomybei už prospektus diskutuota dažnai, ypač akademinėje bendruomenėje. Visų pirma aptartos prieštaringos nuomonės, kaip taikyti 4 straipsnį nesutartinėms prievolėms, atsirandančioms dėl delikto finansų rinkose. Kai kurie autoriai teigia, kad reglamento „Roma II“ 4 straipsnyje įtvirtinta bendra taisyklė netinka **byloms dėl deliktų finansų rinkoje, įskaitant bylas dėl atsakomybės už prospektus,** reglamentuoti, nes patiriama tik ekonominė žala, todėl jos atsiradimo vietą nustatyti pagal principą *lex loci damni* yra sudėtinga. Be to, priklausomai nuo 4 straipsnio 1 dalies aiškinimo, kai poveikį patiriantys investuotojai arba jų sąskaitos yra skirtingose šalyse, vertybinių popierių emitentams (ar kitiems atsakingiems asmenims) ieškiniai dėl to paties veiksmo, pavyzdžiui, dėl neteisingos informacijos pateikimo prospekte, gali būti reiškiami pagal įvairius teisinius režimus.

Klausimas, kaip nustatyti išimtinai finansinių nuostolių atsiradimo vietą pagal reglamentą „Roma II“, kilo ne tik bylose dėl deliktų finansų rinkoje[22], tačiau dažniausiai jis buvo keliamas tokiomis aplinkybėms. ESTT buvo pateikti keli prašymai priimti prejudicinius sprendimus dėl finansinių nuostolių atsiradimo vietos nustatymo siekiant pasirinkti jurisdikciją pagal

[21] Žr. Komisijos pasiūlymą dėl direktyvos dėl nesutartinės civilinės atsakomybės taisyklių pritaikymo dirbtiniam intelektui (Atsakomybės už dirbtinį intelektą direktyva), COM(2022) 496 *final*. Pasiūlyme nėra kolizinių normų ir, nors teisės normas suderinus rezultatų, kurie gali būti pasiekti taikant vienos ar kitos VN nacionalinę teisę, skirtumai sumažėja, taip išsprendžiamos tik labai konkrečios su įrodymų atskleidimu ir įrodinėjimo pareiga susijusios problemos ir net šioje ribotoje taikymo srityje suderinimas yra minimalus ir skirtumų liks.

[22] Žr., pvz., nagrinėjamą bylą *Wunner*, kurioje ESTT prašoma nustatyti „žalos atsiradimo vietą“ deliktinės atsakomybės dėl lošiant patirtų nuostolių atveju.

reglamentą „Briuselis Ia“, tačiau kol kas vienareikšmiškai aiškiai į šį klausimą jurisprudencijoje neatsakyta[23]. Jeigu šiuos sprendimus būtų pradėta nagrinėti pagal reglamentą „Roma II“, galėtų kilti nepageidaujamų padarinių, įskaitant teisės, taikytinos deliktams bendroje finansų rinkoje, susiskaidymą[24]. Dėl taikytinos teisės susiskaidymo taip pat būtų apsunkinti investuotojų kolektyviniai veiksmai ir atsirastų galimai nepagrįstų investuotojų apsaugos standartų skirtumų. Be to, gali būti sunku iš anksto numatyti, kokia teisė bus taikoma, nes sandoriai su finansinėmis priemonėmis paprastai sudaromi antrinėse rinkose arba emitentui (ar tarpininkui) investuotojo įprastinės gyvenamosios vietos šalis, banko, kuriame turima sąskaita, įsisteigimo šalis dažniausiai būna nežinoma.

Ieškant tinkamo sprendimo buvo pasiūlytos įvairios galimybės. Pavyzdžiui, kai kurie mokslininkai pasiūlė 4 straipsnį (iš naujo) išaiškinti jurisprudencijoje, remiantis nepakeistu tekstu, kad būtų pašalintas neapibrėžtumas dėl žalos atsiradimo vietos. Tiksliau, dažnai tvirtinama, kad žalos atsiradimo vieta turėtų būti atitinkama finansų rinka, kuriai padarytas poveikis. Pateikta ir kitų pasiūlymų, pavyzdžiui, taikyti 4 straipsnio 3 dalyje numatytą išimties sąlygą ir visam ginčui taikyti vieną taikytiną teisę, pavyzdžiui, šalies, kurioje vertybiniai popieriai yra įtraukti į biržos sąrašus arba kurioje jais leista prekiauti, teisę.

Arba, siekiant išspręsti šiuos susirūpinimą keliančius klausimus kompleksiškai, buvo pasiūlyta iš dalies pakeisti reglamentą „Roma II“ ir jame nustatyti specialią kolizinę normą, taikytiną nesutartinėms prievolėms, atsirandančioms dėl delikto finansų rinkoje, įskaitant atsakomybę už prospektus[25]. Pagal tą normą tokioms prievolėms galėtų būti taikoma **šalies, kurioje yra atitinkama rinka (kurioje buvo leista prekiauti atitinkama finansine priemone), teisė**. Tačiau kyla abejonių, ar tokia norma veiktų visais atvejais, įskaitant atvejus, kai finansinės priemonės nėra biržinės (parduodamos ne biržoje). Nors dauguma mokslininkų pirmenybę, atrodo, teikia pagal atitinkamą reguliuojamą rinką apibrėžtos kolizinės normos nustatymui, pasiūlyta ir kitų variantų[26].

Panašiai kaip per 2021 m. tyrimą[27] valstybės narės nurodė, kad bylos dėl tarpvalstybinių deliktų finansų rinkoje ir atsakomybės už prospektus nėra dažnos, todėl su tuo susijusių klausimų dėl reglamento „Roma II“ taikymo kyla nedaug. Kita vertus, trys valstybės narės nurodė patyrusios praktinių sunkumų, susijusių su reglamento „Roma II“ taikymu šioje deliktų srityje, ir pasiūlė apsvarstyti galimybę šioje srityje nustatyti specialią kolizinę normą. Rekomenduota taikyti šalies, kurios rinkoje vertybiniai popieriai yra įtraukti į biržos sąrašus, arba šalies, kurioje yra emitento registruota buveinė, teisę.

---

[23] Pvz., byloje *Kolassa* ESTT konstatavo, kad žala dėl prospekte pateiktos klaidingos informacijos atsirado investuotojo gyvenamosios vietos šalyje, jei ši vieta sutampa su investuotojo sąskaitą tvarkančio banko įsisteigimo šalimi. Tačiau naujausiame sprendime *VEB / BP* ESTT laikėsi griežtesnio požiūrio, kad žalos atsiradimo vieta nėra ta VN, kurioje yra banko arba investicinės įmonės, kurioje turima sąskaita, registruota buveinė, jeigu tai įmonei toje VN nebuvo taikomi teisės aktais nustatyti ataskaitų teikimo įpareigojimai.

[24] Ypač tuo atveju, jei būtų laikomasi jurisprudencijos, pagal kurią finansinės žalos atsiradimo vieta būtų laikoma šalis, kurioje yra investuotojo sąskaita.

[25] Žr., pvz., 2012 m. kovo 31 d. Vokietijos tarptautinės privatinės teisės tarybos rezoliuciją IPRax 2012/5 p. 471, kurioje siūloma nustatyti specialią finansiniams deliktams taikytiną kolizinę normą, grindžiamą šalies, kurioje prekiaujama atitinkama finansine priemone, teise. Greta siūlomo konstatuojamųjų dalių pakeitimo taip pat siūloma išimties sąlyga ir sąlyga dėl priemonių, kuriomis prekiaujama daugiau negu vienoje prekybos vietoje. Taip pat žr. 2021 m. tyrimą, p. 34.

[26] Dėl pavyzdžių žr. 2021 m. tyrimą, p. 33, 239.

[27] p. 396.

Nors šią problemą kelia visų pirma akademinė bendruomenė, iš ESTT prejudicinių sprendimų, susijusių su jurisdikcijos nustatymu bylose dėl deliktų finansų rinkoje ir atsakomybės už prospektus, matyti, kad finansinių nuostolių atsiradimo vietos nustatymas darosi aktualus ir specialistams. Vadinasi, reikėtų išsamiau išnagrinėti, kaip elgtis, kai padaroma vien ekonominė žala: galbūt į reglamentą „Roma II“ įtraukti specialią kolizinę normą, kuri būtų taikoma deliktams finansų rinkoje ir atsakomybei už prospektus, arba palikti tai aiškinti teismams.

3.4. Kolektyvinis teisių gynimas ir bylos, kuriose dalyvauja daug šalių

Galima paminėti keletą pavyzdžių, kai žalą gali būti patyrusi grupė nukentėjusių asmenų: tai – kelias valstybes apimančios bylos dėl atsakomybės už produktus, nesąžiningos konkurencijos veiksmų, konkurencijos laisvę ribojančių veiksmų, atsakomybės už prospektus, kelių transporto priemonių avarijų arba masinės žalos. Tokiais atvejais, kai kolektyviniais veiksmais yra siekiama žalos atlyginimo visiems nukentėjusių asmenų grupės nariams, žalos atsiradimo vieta nustatoma nepriklausomai ir atskirai pagal kiekvieną reikalavimą ir kiekvieną nukentėjusį asmenį. Todėl teismui, į kurį kreipiamasi kolektyvinio teisių gynimo atvejais, skirtingų grupės ieškovų reikalavimams gali tekti taikyti kelis materialinės teisės aktus. Visų pirma, bylose pagal atstovaujamuosius ieškinius, kuriais siekiama apsaugoti kolektyvinius vartotojų interesus, pareikštus pagal palyginti neseniai priimtą Direktyvą (ES) 2020/1828[28], kai atstovaujamų vartotojų nuolatinės gyvenamosios vietos (buveinės) šalių yra daugiau negu viena. Kelių materialinės teisės aktų taikymas paprastai apsunkina bylos vertinimą, padidina bylinėjimosi išlaidas ir trukmę ir gali daryti atgrasomąjį poveikį vartotojų judėjimo bylinėjimosi strategijoms. Kita vertus, alternatyvus variantas, t. y. skirtingų taikytinų teisės aktų taikymas ieškiniams pagal tai, ar kolektyvinio teisių gynimo aplinkybėmis reiškiami individualūs ar kolektyviniai ieškiniai, gali turėti įtakos taikytinų teisės normų nuspėjamumui, taigi ir teisiniam tikrumui.

Pildydamos 2023 m. klausimyną valstybės narės skirtingai atsakė į klausimą, ar reglamentas „Roma II“ yra pakankamai pritaikytas tam, kad jį būtų galima taikyti kolektyvinio teisių gynimo bylose, kuriose gali būti daug galimai taikytinų teisės aktų. Nors dauguma VN dabartinės padėties nekomentavo arba nurodė, kad dabartinė padėtis yra tinkama[29], kai kurios VN užsiminė apie galimas problemas arba išdėstė požiūrį, kad išeitis būtų padalyti ieškinį į dalis pagal atitinkamą taikytiną teisę.

Nors šiuo etapu negalima padaryti išvados, ar būtų galima taikyti kitokį sprendimą negu dabar, kuris tiek palengvintų kolektyvinį teisių gynimą, tiek užtikrintų teisinį tikrumą dėl taikytinos teisės, nepriklausomai nuo pasirinktos reikalavimo atlyginti žalą procedūros, jeigu reglamentas „Roma II“ būtų peržiūrimas, šiam vertinimui reikėtų skirti daugiau dėmesio.

4. IŠVADA

Atsižvelgiant į per penkiolika metų nuo reglamento „Roma II“ taikymo pradžios sukauptą praktinę patirtį, kurią atskleidžia apklaustų valstybių narių ir suinteresuotųjų subjektų nuomonės, taip pat atsižvelgiant į įvairių tyrimų ataskaitose išdėstytą šios patirties įvertinimą, galima daryti išvadą, kad reglamentas iš esmės veikia gerai ir atitinka paskirtį. Teisinį tikrumą

[28] 2020 m. lapkričio 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2020/1828 dėl atstovaujamųjų ieškinių siekiant apsaugoti vartotojų kolektyvinius interesus, OL L 409, 2020 12 4, p. 1–27.

[29] Viena valstybė narė nurodė, kad išeitis paprastai būtų taikyti 4 straipsnio 3 dalį.

dėl reglamento aiškinimo dar labiau padidino priimti ESTT sprendimai[30] ir nacionalinių teismų praktika.

Tačiau iš kai kurių šioje ataskaitoje išdėstytų faktų matyti, kad tam tikrus klausimus reikia toliau nuodugniai nagrinėti ir įvertinti, ar tiksliniai reglamento „Roma II“ daliniai pakeitimai yra pageidautini ir kokių yra galimybių tuos klausimus veiksmingai išspręsti. Tai visų pirma šie klausimai:

- privatumo ir su asmeniu susijusių teisių, įskaitant garbės ir orumo įžeidimą, neįtraukimo į reglamento „Roma II“ taikymo sritį pakartotinis įvertinimas;
- reglamento „Roma II“ taikymas, kai žala vienu metu atsiranda keliose jurisdikcijose ir dėl to nesutartinei prievolei gali būti taikoma kelių šalių nacionalinė teisė (pvz., bylose dėl kolektyvinio teisių gynimo ir dėl deliktų, padarytų internete, įskaitant internete padarytus IN teisių, ypač autorių teisių, pažeidimus);
- deliktai, dėl kurių atsiranda tik ekonominiai nuostoliai, įskaitant deliktus finansų rinkoje ir atsakomybę už prospektus.

Atsižvelgdama į tai ir siekdama įvertinti, ar reikalingas teisės akto pakeitimas, Komisija atliks išsamesnę analizę ir apsvarstys galimybę parengti pasiūlymą dėl reglamento dalinio pakeitimo ar išdėstymo nauja redakcija pagal geresnio reglamentavimo taisykles ir galbūt parengs tokį pasiūlymą. Šiomis aplinkybėmis taip pat gali būti išsamiau analizuojama ir vertinama, ar esama pagrindo kitiems galimiems pakeitimams arba ar reikalingi teksto paaiškinimai tose srityse, kuriose esamos taisyklės yra visiškai tinkamos, kad tas taisykles būtų lengviau taikyti.

[30] Žr. Komisijos tarnybų darbinio dokumento 4 skirsnį dėl teismų praktikos.